

ТКАЧУК Інна,

здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти спеціальності
013 Початкова освіта, Бердянський
державний педагогічний університет

САПРАНКОВА Катерина,

асистентка кафедри початкової освіти,
Бердянський державний педагогічний
університет

ФОРМУВАННЯ САМОСТІЙНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ЯК ЕЛЕМЕНТУ КУЛЬТУРИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У контексті модернізації освітньої системи України пріоритетним напрямом виступає створення оптимальних умов для цілісного розвитку дитини. Освітній процес має бути організований таким чином, щоб забезпечити можливості для самовизначення та реалізації індивіда протягом усього життя. Відповідно до Державного стандарту початкової освіти, на перший план висувається розвивальна функція навчання. Ключовими аспектами в цьому процесі є формування в учнів початкових класів здатності до самостійної пізнавальної діяльності та розвиток нестандартного мислення. Оскільки саме ці якості виступають основою для подальшого успішного навчання та становлення особистості, проблема розвитку самостійності у дітей молодшого шкільного віку набуває значної актуальності.

Питання розвитку самостійності в учнів початкової освіти стало предметом дослідження таких психологів і педагогів, як: Х. Алчевської, Л. Аристової, Н. Бібік, В. Васенко, Ю. Зубцової, Т. Лубенець, А. Макаренка, О. Савченко, М. Савчин, Г. Сковороди, В. Сухомлинського, К. Ушинського та

інших.

Як зазначено в Концепції Нової української школи, освітній процес у початковій ланці структуровано на два цикли: адаптаційно-ігровий (1-2 класи) та основний (3-4 класи). На етапі основного циклу головними завданнями виступають формування в учнів таких якостей як самостійність та відповідальність, а також їх підготовка до подальшого навчання в середній та старшій школах. Визначальною характеристикою окресленого етапу є імплементація в освітній процес педагогічних методів, спрямованих на розвиток вміння здійснювати автономний вибір, інтегрувати набуті знання в повсякденне життя, а також враховувати індивідуально-психологічні особливості кожного здобувача [3].

За ствердженням Н. Бібік, О. Вашуленко, В. Мартиненко, формування самостійності як складової навчальної культури молодших школярів ініціюється шляхом поступового залучення їх до автономного виконання навчальних завдань, розв'язання проблемних ситуацій та прийняття власних рішень. Зазначений процес реалізується через цілеспрямоване конструювання середовища для самостійної пізнавальної діяльності, надання учню певного ступеня свободи вибору в межах навчальної програми, а також шляхом педагогічного стимулювання його пізнавальної ініціативи та інтелектуальної активності [4].

Ідея цілеспрямованого конструювання середовища самостійної діяльності віднаходить своє відображення у пошуковому методі, оскільки саме він, на думку В. Васенко, дозволяє переорієнтувати здобувача освіти з результату на ціннісний процес пізнання. Таким чином, самостійна робота виступає ефективним інструментом для розвитку самостійності як особистісної якості, реалізації індивідуального підходу через диференціацію завдань та забезпечення глибокого й усвідомленого засвоєння знань. Це і є тим фундаментом, що формує культуру навчальної діяльності [1].

Оптимізація процесу розвитку самостійності, згідно дослідження Ю. Зубцової, досягається шляхом поступового посилення інтенсивності самостійної діяльності, диверсифікації типів завдань та впровадження творчих вправ. Співвідношення між репродуктивно-тренувальними та евристичними завданнями детермінується конкретним етапом навчання, дидактичним змістом та цілями уроку. Важливим фактором ефективності виступає недвозначне формулювання педагогічного запиту, що каналізує пізнавальну активність учнів. Значний дидактичний потенціал має ігрова діяльність, яка поєднує функцію мотивації з особистісним розвитком. Гра служить каталізатором творчого мислення, когнітивних процесів, формування предметного інтересу та компетенції автономної роботи. Таким чином, самостійність інтерпретується як якість особистості, що проявляється в усвідомленій мотивації дій, їх аргументації, резистентності до екстернальних впливів, а також у здатності та готовності до поведінки, конгруентної власним переконанням [2].

Отже, формування самостійності у молодших школярів слід розглядати як фундаментальний компонент становлення їхньої навчальної культури. Культивування навчальної культури реалізується через створення освітнього середовища, яке передбачає автономність дій, право вибору в межах навчальних ситуацій, а також системну підтримку ініціативи та її позитивне підкріплення. Педагоги та батьки виступають ключовими фасилітаторами цього процесу, сприяючи зростанню впевненості дитини у власних силах. Таким чином, сформована навчальна культура, якою є здатність до самостійної пізнавальної діяльності, стає основою для становлення особистості, здатної до критичного мислення та автономних вчинків, що є невід'ємною умовою успішної соціалізації та навчання впродовж життя.

Список використаних джерел

1. Васенко В. Формування самостійності молодших школярів у загальноосвітньому просторі початкової школи. *Педагогічні науки*. 2021. С. 27
2. Зубцова Ю. Є. Дидактика початкової школи : навч. посіб. для здобувачів вищ. освіти бакалавра спец. 013 Початк. освіта. Запоріжжя : навч. вид. (укр. мовою), 2024. 141 с.
3. Нова українська школа: poradnik dla vchitelja / Під заг. ред. Бібік Н. ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
4. Особливості навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів : Електрон. вид. / Бібік Н. та ін. Київ : Освіта, 2024. 176 с.

ТОМАСЬ Катерина,

здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності
А3 Початкова освіта, Бердянський
державний педагогічний університет

КОВАЛЬ Карина,

асистентка кафедри педагогіки,
Бердянський державний педагогічний
університет

БУЛІНГ ЯК ДЕСТРУКТИВНА ФОРМА МІЖСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Протягом останніх десятиліть проблема булінгу набула глобального характеру, охоплюючи всі рівні освіти. У молодшому шкільному віці цей феномен набуває особливої актуальності, адже саме в цей період